

EL CEL'H i l'associacionisme

Manuel Domínguez López
Historiador, professor de secundària
i membre del CEL'H

Pot semblar una obvietat que el Centre d'Estudis estigui preocupat per l'associacionisme. Les persones que formem part de la nostra entitat, com és evident, pensem que és interessant, important, útil i divertit formar part d'una associació. Tanmateix, podríem posar l'èmfasi en d'altres aspectes de la realitat local, tot partint d'una hipòtesi prèvia en la qual l'associacionisme no fos un tema rellevant.

No és així. A més de ser persones que han pres la decisió d'associar-se, els membres del Centre d'Estudis hem estat d'acord al llarg d'aquests vint-i-cinc anys que el fet d'unir-se en un grup o una entitat per relacionar-se i aconseguir uns objectius és un fet clau, cabdal, central en la història, el present i el futur de qualsevol societat, inclosa l'hospitalenca.

I l'interès del Centre d'Estudis per aquest tema no és un interès únicament acadèmic, neutre. Com passa amb la resta dels altres nostres interessos, el CEL'H ha pres partit des del seu començament pel foment de l'associacionisme: pensem que és positiu, necessari i molt eficaç en la millora de la cohesió i la inclusió social, en el desenvolupament de les mobilitzacions socials que impulsen el progrés, en la pràctica totalitat dels aspectes de la vida ciutadana.

Resumint: hem estudiat i estudiarem l'associacionisme, en concret l'hospitalenc, per impulsar-lo, perquè volem que hi hagi un teixit associatiu ric, divers i fort. A més de valorar aquest tema com a importantíssim, des del començament de la història del Centre d'Estudis anem dient, i es recull en els nostres escrits, que l'associacionisme està en crisi; per tant, és un tema que ens ocupa i ens preocupa. Aprofito per introduir una petita reflexió: o la crisi és molt llarga o és la nostra percepció la que no s'ajusta a la realitat.

El grup de persones que es van plantejar la creació del Centre d'Estudis venien de l'apassionant i històricament fonamental món de l'associacionisme de l'antifranquisme i la transició. Venien d'una irreplicable experiència veïnal, sindical, política, etc. i van voler fer-la extensiva a l'àmbit cultural. Era normal que, des del començament, una part dels neguits de la nova entitat tinguessin relació amb aquesta part de la intensament viscuda història recent.

Ja al 1985, una de les primeres intervencions públiques del CEL'H fou sobre l'associacionisme de Collblanc-la Torrassa, en un acte organitzat per l'Aula de Cultura del barri. Però en aquells primers anys unes altres qüestions relacionades amb la posada en marxa de l'entitat, la publicació de diferents obres, la XXXI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, etc. van absorbir els nostres esforços.

Un cop aconseguida una certa estabilitat, vers el 1987, el CEL'H es planteja uns eixos d'actuació. En la presentació del *Quaderns d'Estudi 4*, del març del 1988, es diu:

«El Centre d'Estudis hem proposat el tema de l'ASSOCIACIONISME a la ciutat com a eix de treball i estudi per un temps llarg. Aquesta elecció, lluny de ser arbitrària, està en la mateixa raó de ser del Centre.»

En aquell *Quaderns*, Jaume Botey feia un breu repàs històric de l'associacionisme de l'Hospitalet durant el segle XX i una encara més breu anàlisi d'allò que passava en aquells anys.¹ Era el tret de sortida, un estat de la qüestió per tirar endavant la recerca, el debat i les propostes. Fruit d'aquelles preocupacions es van tirar endavant dues iniciatives de gran envergadura: les jornades d'associacionisme i els tallers d'història dels barris.

“Hem estudiat l'associacionisme perquè volem un teixit associatiu ric, divers i fort”

Els tallers d'història dels barris es basaven en una experiència historiogràfica portada a terme a Anglaterra. Es tractava d'utilitzar fonts orals, però no en forma d'entrevistes sinó en reunions col·lectives, els tallers. La pretensió inicial era fer tallers en l'àmbit territorial dels barris, amb un abast temporal que anés del tardofranquisme a la fi de la transició i amb l'eix temàtic de l'associacionisme, perquè enteníem que aquest era l'eix vertebrador dels barris. És a dir, els tallers no eren d'història d'un barri, sinó de la història de l'associacionisme d'un barri.

En aquell moment, ja havíem publicat unes històries de Sanfeliu (de Toni Mataix), Santa Eulàlia (de Ramon Breu) i Sant Josep (de José Manuel Morales)² on ja es feia un esment important de la trajectòria de l'associacionisme d'aquests barris. Per tant, es va creure oportú impulsar tallers en d'altres zones de la ciutat.

El 1988 es posaren en marxa els tallers del Gornal i Bellvitge, encara que les sessions no es portaren a terme fins l'any següent, a càrrec de Marta Jové i Manuel Domínguez, respectivament. El més important, però, és que en la seva realització van participar-hi 13 i 25 veïns i veïnes dels barris esmentats, alguns dels més importants protagonistes

¹. L'article es deia «Aspectes socioculturals de l'Hospitalet».

². La de Sanfeliu al *Quaderns d'Estudi 3*, d'octubre del 1987, i les altres dues al *Quaderns d'Estudi 6*, d'octubre del 1988.

de la seva vida associativa, a més de moltes altres col·laboracions. El fruit d'aquests dos tallers es va publicar els anys 1990 i 1991, als *Quaderns d'Estudi* 9 i 10.

El següent taller, a càrrec de Cristina Sala, fou engegat el maig del 1991, a Collblanc-la Torrassa. A partir dels testimonis de disset veïns i veïnes es va poder reconstruir l'evolució de l'associacionisme d'aquest barri entre el 1960 i el 1980. La publicació del taller, al *Quaderns d'Estudi* 11, es produí el 1995.

La intenció inicial, com s'explica en les introduccions als tallers publicats, era fer tallers a tots els barris de la ciutat. Però els recursos del Centre d'Estudis eren, són i em temo que continuaran sent, molt limitats, basats en el treball voluntari. Per tant, només un altre taller, el de Can Serra, es va posar en marxa, i, quan la persona que l'estava duent a terme el va abandonar, ningú el va poder continuar.

Hem de recordar que en aquests moments, anys centrals i finals de la dècada dels noranta, el gruix dels socis i sòcies i amics i amigues del CEL'H del «sector» de la història estaven molt entretinguts en l'elaboració del llibre *Història de l'Hospitalet. Una síntesi del passat com a eina de futur* -el «Manual», que en diem- i en els materials de *L'Hospitalet és escola*, o, una mica més tard, en les jornades *L'Hospitalet: 75 Anys de Ciutat*.³ Aquests projectes, a més de les tasques habituals del CEL'H, van significar una feïnada que sovint estava en el límit de les nostres possibilitats reals i que, per tant, ens van absorbir totes les forces. Potser ara és un bon moment per reemprendre els tallers...

Paral·lelament a aquestes recerques de la història de l'associacionisme local, es va engegar un procés de reflexió sobre l'estat del fenomen en aquells dies. La primera petició d'un ajut a la Generalitat amb la forma d'un pla d'ocupació per fer un cens

³. Les jornades es van efectuar el gener del 2001 i les ponències i debats foren publicats el desembre d'aquell any al *Quaderns d'Estudi* 17.

Acte de les jornades sobre associacionisme que es van fer al Casino del Centre l'any 1992. La taula era presidida per Joan Camós. (Arxiu)

d'entitats de la ciutat és del desembre del 1988. A partir d'aleshores començà la tasca de contactar amb les associacions de la ciutat per fer un informe del seu estat, objectius, funcionament, etc. En molts casos, les entitats es van implicar i van participar molt activament en els estudis.

El resultat de tot plegat es va posar en comú en les jornades Associacionisme: Espai, Realitat i Perspectives, realitzades el 14, 15 i 16 de maig del 1992. Les reflexions i debats es van fer al voltant de 41 monografies d'entitats, 14 experiències d'entitats fetes per elles mateixes, a més de 15 comunicacions i 9 ponències.

Honestament, pensem que les jornades del 1992, amb tot el llarg procés previ, van significar un punt d'inflexió per a moltes entitats de la ciutat. La trobada i tota la seva preparació va fer que moltes associacions es repensessin, es coneguessin, comparassin experiències i, en definitiva, en sortissin enfortides.

D'altra banda, sempre que les nostres capacitats i possibilitats ens ho han permès, hem fet costat a les entitats locals i foranes que ens han demanat col·laboració. Alguns episodis, però, els volem destacar, ja que ens omplen d'orgull. El 2000 i el 2003, el CEL'H fou escollit com a entitat garant del correcte funcionament dels sengles referèndums populars organitzats per plataformes cíviques en relació amb l'abolició del deute extern que patien els països del Tercer Món i en relació amb la intervenció militar a l'Iraq, respectivament. També la nostra entitat va tenir presència destacada en la Plataforma Ciutadana l'Hospitalet Sense Vies, en la qual el nostre president d'aleshores, Carles Santacana, fou escollit portaveu, i la nostra seu era on es reunia.

També volem destacar la nostra participació en la Fira d'Entitats del Districte I, des del desembre del 1997; o la nostra estreta relació amb el Cine Club i els Amics de l'Òpera durant els anys de veïnatge; o la llarga col·laboració, des del 1996, amb 3/4 X 5/4, especialment en l'organització de L'Hospitalet, Espai de Debat; o la creació del Pont de la Llibertat, sorgit del Grup Antifranquista del Centre d'Estudis (presentat en públic el 1995); o la creació del grup Sopa de Lletres, actiu entre el 1994 i el 2000, juntament amb el Servei de Biblioteques.

Consulta popular sobre la guerra a l'Iraq, el 29 de març del 2003. El CEL'H hi actuava com a entitat garant. (Arxiu)

Una altra constant en la nostra trajectòria ha estat la voluntat de treballar conjuntament amb les entitats locals. És impossible fer una llista detallada de totes les nostres activitats fetes conjuntament amb o a petició de parròquies, associacions, escoles, institucions, etc. de dintre o fora de l'Hospitalet. Deuen ser molt poques les entitats hospitalenques que no han treballat amb el Centre d'Estudis. Més enllà de la col·laboració puntual, però, sempre que ha estat possible hem volgut cooperar, coorganitzar, anar del bracet. Ens agrada concebre, a més d'executar, les activitats de forma conjunta. Només tenint consciència de les pròpies limitacions se sap valorar el que les altres persones i col·lectius ens poden aportar.

Una altra línia de reflexió, protagonitzada per la que fou durant molts anys gerent del CEL'H, Montserrat Perelló, ha estat la de la valoració del «tercer sector» (ni el públic ni el privat), constituït per les entitats sense ànim de lucre que, amb diferents formes jurídiques, fem activitats amb una importància econòmica creixent. Aquest enfocament pot resultar molt enriquidor per al teixit associatiu local, com ho ha estat per a nosaltres.

Com hem comentat abans, d'altres projectes van concentrar els esforços del Centre d'Estudis durant la segona meitat dels noranta i bona part de la primera dècada del nou segle. Això no vol dir que el tema de l'associacionisme ens deixés d'interessar. Només fent un cop d'ull a les nostres publicacions al llarg d'aquests anys veiem que sota uns títols que ens parlen d'esport, immigració, antifranquisme, etc. el que hi ha sovint són recerques sobre l'associacionisme local.

Fixem-nos en els *Quaderns d'Estudi*. En el 13-14, sobre el cinema, de Núria Toril i Òscar Garcés, editat el 1996, hi ha tot un capítol dedicat als cineclubs i entitats que feien activitats semblants. Si obrim el *Quaderns d'Estudi* 16, d'abril del 1999, sobre «expressions culturals d'origen andalús», ens trobem amb un primer article, de Juana Ibáñez, que es diu «Asociacionismo andaluz de l'Hospitalet». Al *Quaderns d'Estudi* 19, del maig del 2005, hi ha un estudi del Taller de Pubilla Kasas, de Dolors Juárez. Al número 20 de la nostra revista, un article sobre la Fundació Akwaba, de Pilar Folgueiras; i al número 21, l'anterior al que teniu a les mans, n'hi havia un altre: «Les dones en el moviment associatiu de l'Hospitalet (1960-1979)», de Míriam Ojeda.⁴

⁴. Els *Quaderns d'Estudi* 20 i 21 són del febrer del 2008 i del març del 2009.

Imatges de «les dones de l'Hospitalet teixim el nostre futur», trobada de grups de dones de la ciutat, al març del 2009. Intervé Pilar Massana, presidenta de l'entitat. (Arxiu)

I si ens referim a la col·lecció «Recerques», la presència de l'associacionisme és encara més forta. Recordeu que els números 3 i 4 eren monografies dedicades a sengles entitats de la ciutat: el Club Muntanyenc (de Pep Ribas, editat el 2002) i el Club Bàsquet l'Hospitalet (d'Enric Gil, aparegut el 2004). Però, com no podia ser d'una altra manera, la major part de la *Història social de l'esport a l'Hospitalet*, que el mateix Enric Gil va fer el 2000, és una història d'associacionisme esportiu; i la major part de la història de l'antifranquisme local fins al 1970, recollida a *L'Hospitalet, lloc de memòria* (del 2007) és una història d'associacionisme veïnal, sindical i polític.

Darrerament, però, hem escollit l'associacionisme com un dels eixos principals de la nostra activitat, més enllà de la consideració d'un importantíssim objecte d'estudi. L'actual junta directiva, des de l'inici del 2008, l'ha pres com un dels temes centrals i s'han encetat dos processos que pensem que poden ser l'inici d'un altre cicle de trobades, reflexions i debats amb l'objectiu clar de conèixer i enfortir l'associacionisme local.

Per una banda, Teresa Jiménez i M. Pau Trayner van organitzar unes trobades de grups de dones de la ciutat, on cada entitat exposà les seves activitats i inquietuds. Finalment, la dotzena d'associacions participants es van trobar el març del 2009, tot omplint l'Auditori Barradas, sota el lema «Les dones de l'Hospitalet teixim el nostre futur». L'entusiasme de les assistents assegura que el procés acaba de començar.

Per altra banda, Jaume Botey i Pilar Massana van contactar amb els responsables dels plans de desenvolupament comunitari de la Florida i del Gornal i amb algunes entitats de la ciutat per fer unes altres trobades d'associacions, amb l'objectiu de fer un treball de reflexió i debat col·lectiu sobre la vida associativa hospitalenca. Al voltant d'un centenar de persones, amb representació de desenes d'entitats, han participat en les reunions, en la conferència-debat del Fernando Pindado i en la jornada La Vida Associativa a l'Hospitalet: Passat, Present i Futur. Què Fem amb les Entitats? del juny del 2009.

Paqui Soto, Miguel Ángel Montón i Mercè Artigas a l'estand del CEL'H de la Fira d'Entitats de la rambla de Just Oliveras, l'any 1999. (Arxiu)

Una experiència com la del 1988-1992. En part, sí. Els neguits i els objectius globals són molt semblants. El que és força diferent és el mètode. Tant en aquest procés com en l'anteriorment esmentat dels grups de dones, s'ha utilitzat una forma de treballar que podríem qualificar de «molt horitzontal». És veritat que les iniciatives han partit del Centre d'Estudis, però un cop la dinàmica està en marxa són els mateixos grups els que marquen els temes, els ritmes, les activitats i els objectius.

Quan escrivim aquestes línies, l'estiu del 2009, aquests processos estan oberts, en marxa. Les seves característiques garanteixen la pluralitat i la representativitat, però generen una certa incertesa sobre el seu futur. És un risc que val la pena prendre.

El Centre d'Estudis de l'Hospitalet ha tingut al llarg dels anys un compromís ferm i respectuós amb el teixit associatiu local. El nostre plantejament fundacional es renova amb la convicció que les associacions són l'eina bàsica de relació i transformació social. Les dones i els homes, la bona gent que deixa una part del seu temps i la seva energia pel bé comú, per la difusió de l'esport, la salut, la cultura, la llibertat i la democràcia, sàpiga que tenen i tindran en el Centre d'Estudis el seu espai i el seu còmplice.